

УДК 657.1:331.2:631.162

Литвиненко В.С., к.е.н.,

Солодка Я.В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті досліджено стан обліку праці та її оплати у сільськогосподарських підприємствах та наведені пропозиції щодо його удосконалення шляхом гармонізації інтересів держави, підприємства та працівників.

Ключові слова: заробітна плата, міра, облік, праця, сільськогосподарські підприємства.

Lytvinenko V., Solodka Ya.

ACCOUNTING PROBLEMS OF LABOR AND PAYMENT AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article examines the accounting work and its remuneration in agricultural enterprises and provided suggestions for its improvement by harmonizing the interests of the state, enterprises and workers.

Keywords: wage measure, accounting, labor, agricultural enterprises.

Литвиненко В.С., Солодкая Я.В.

ПРОБЛЕМЫ УЧЕТА ТРУДА И ЕЕ ОПЛАТЫ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье исследовано состояние учета труда и его оплаты в сельскохозяйственных предприятиях и приведены предложения по его совершенствованию путем гармонизации интересов государства, предприятия и трудящихся.

Ключевые слова: заработная плата, мера, учет, труд, сельскохозяйственные предприятия.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Праця відповідно до трудової теорії вартості є джерелом багатства. Її дослідженням займалися такі провідні вчені-економісти як Вільям Петті, Адам Сміт, Давид Рікардо, Карл Маркс та багато інших.

Литвиненко В.С., Солодка Я.В.

Зростання продуктивності праці на основі її розподілу сприяє глобалізації економіки.

У свою чергу заробітна плата є основним джерелом доходів працівників і найкращим стимулом до продуктивної суспільно корисної праці.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [4].

Організація оплати праці в Україні здійснюється відповідно до чинного законодавства, генеральної, галузевих та регіональних угод, колективних, трудових договорів та внутрішніх документів підприємства.

Витрати на оплату праці становлять значну частину витрат сільськогосподарських підприємств, що зумовлює потребу точного, своєчасного та деталізованого відображення зазначених витрат у бухгалтерському обліку та звітності.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми обліку праці та її оплати у своїх роботах досліджували В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, А.М. Кузьмінський, Л.В. Мельянова, М.Ф. Огійчук, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Н.М. Ткаченко та інші.

Цілі статті. Метою статті є дослідження стану обліку праці та її оплати у сільськогосподарських підприємствах та розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Істотною особливістю бухгалтерського обліку є те, що кожна господарська операція реєструється у відповідному документі. Як зазначає Я.В. Соколов, наявність документів є неодмінною умовою правильності бухгалтерських записів. Від німецького бухгалтера Вольфганга Швайкера йде твердження: немає бухгалтерських записів без первинних документів – немає записів систематичних регістрів, не виправданих записами в журналі (хронологічному регістрі). Згодом це положення розвинули Себастьян Гаммерсфельдер і Ян Імпін. А також було сформульовано правило Зомбарта: чого немає в облікових

регістрах, того немає взагалі [5, с. 83]. Тому важливе значення має повне, правильне та своєчасне відображення затрат праці у первинних документах і бухгалтерських регістрах.

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення [3].

Первинні документи з обліку праці та її оплати повинні бути складені у момент проведення кожної відповідної господарської операції або, якщо це неможливо, безпосередньо після її завершення.

Документальне оформлення господарських операцій, у тому числі з праці та її оплати, може здійснюватись із використанням виготовлених самостійно бланків, які повинні обов'язково містити реквізити типових або спеціалізованих форм і відповідати основним вимогам до їх складання:

- своєчасність складання;
- достовірність показників;
- заповнення всіх реквізитів;
- правильність оформлення.

Документи, створені засобами обчислювальної техніки на машинозчитуваних носіях, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови надання їм юридичної сили та доказовості [2].

Документування господарських операцій може здійснюватись з використанням виготовлених самостійно бланків, які повинні обов'язково містити реквізити типових або спеціалізованих форм.

На практиці у сільськогосподарських підприємствах часто використовуються застарілі форми первинних документів та облікових регістрів, а також заповнюються не всі передбачені в них реквізити, що знижує достовірність та якість облікової інформації.

Для обліку праці та її оплати у сільськогосподарських підприємствах застосовують ряд первинних документів. Зокрема, для нарахування оплати праці на кінно-ручних роботах використовують «Обліковий лист праці та виконаних робіт», який може бути складений для бригади, де записується група працівників, що виконували відповідні роботи, або індивідуальний.

Основним первинним документом для обліку польових, стаціонарних та інших робіт, що виконуються тракторами, комбайнами й самохідними машинами (крім транспортних робіт тракторів) є «Обліковий лист тракториста-машиніста». Його складають на кожного тракториста-машиніста на 5, 10, 15 днів, а в

період збирання врожаю – щоденно, тобто залежно від того, як це передбачено планом документооберту.

У тваринництві (на фермі) для обліку праці та їх оплати використовують «Розрахунок нарахування оплати праці працівникам тваринництва». По кожному працівнику ферми вказують відпрацьований час, обсяг одержаної продукції, розцінку і суму нарахованої заробітної плати та кількість відпрацьованих на фермі коней–днів.

Для заповнення форми використовують дані таких документів як «Акт на оприбуткування приплоду тварин», «Розрахунок визначення приросту живої маси тварин», «Акт на переведення тварин із групи в групу», «Журнал обліку надою молока», «Акт настригу вовни», «Щоденник надходження і відправки вовни на заготівельний пункт», «Табель обліку робочого часу» та інші.

Первинним документом для обліку праці та нарахованої оплати на транспортних роботах, виконаних вантажним автотранспортом, є «Подорожній лист вантажного автомобіля». На одному боці подорожнього листа записують завдання водію, характеристику автомобіля, реєструють видачу палива, а на зворотному – результат виконання завдання, що засвідчується підписом відправника й одержувача вантажу, визначається обсяг виконаних робіт та нараховується оплата праці. Підставою для нарахування оплати праці водіям легкових автомобілів є «Подорожній лист легкового автомобіля».

Облік відпрацьованого часу відображають у «Табелі обліку робочого часу». Табельний облік у відділках, на фермах, у бригадах, ремонтних майстернях та інших виробничих підрозділах ведуть спеціально призначені працівники (обліковці, бухгалтери) або керівники підрозділів (бригадири, завідувачі фермами, ремонтними майстернями тощо). Для кожного працівника в таблиці відводять окремий рядок, у якому зазначають посаду працівника, його оклад, вид оплати, табельний номер, записують кількість відпрацьованих годин та суму заробітку. По закінченні місяця таблиць передають у бухгалтерію, де його використовують для нарахування оплати праці.

Зведеним документом, який відображає розрахунки з робітниками і службовцями у сільськогосподарських підприємствах, є розрахунково-платіжна відомість. Вона складається щомісяця у розрізі працівників.

Наведена вище інформація свідчать про досить чітку систему документального забезпечення обліку результатів праці та її оплати у сільськогосподарських підприємствах. Проте на практиці часто має місце приховування (не відображення в обліку) реального розміру належної заробітної плати, що перш за все пов'язано із тим, що заробітна плата є базою оподаткування із високими ставками податків. У зв'язку із цим праця сприймається не як джерело багатства, а як джерело значних витрат та збитків для підприємства. Така ситуація створює передумови для мінімізації оплати і як наслідок затрат праці, що спричиняє зростання безробіття, тоді як держава ставить за мету його зниження.

Це свідчить про відсутність гармонії в забезпеченні інтересів держави, підприємства та працівників. На думку професора Г. Г. Кірейцева, місія, мета і задачі сучасного обліку спрямовані на те, щоб сприяти гармонізації відносин людини до оточуючого природного і соціального середовища, гармонізувати пріоритети соціального та економічного аспектів діяльності; створювати інформаційні можливості забезпечення національної економічної безпеки шляхом розвитку методу обліку та підсилення його впливу на підвищення прозорості економічної діяльності і забезпечення транспарентності економіки як умови прояву довіри до сучасного підприємства та демократизації економічного його життя [1, с. 17].

На даний час форми первинної документації з праці та її оплати не дають можливості об'єктивно оцінювати склад трудових ресурсів підприємства, ефективність їх використання, склад витрат на оплату праці, міру негативних наслідків соціального та економічного характеру. Тому при обчисленні показників у бухгалтерському обліку необхідно ширше використовувати поняття міри.

Міра, як зауважує Г.Г. Кірейцев, втілює у собі принципи науковості, положення права, складові здорової, визнаної людством моралі та свобод. Як основа побудови та використання облікових вимірників, вона забезпечує пізнання кількісних параметрів економіки в тісному поєднанні із якісними її сторонами. У витоків інформації, що характеризує реальну економіку, міра завжди є основою. Облікові науки і менеджмент узгоджують свої позиції мірою. Вона уможлиблює пізнання змін у кількісному складі об'єктів обліку та управління, створює інформаційні умови такого пізнання. Формують і систематизують інформацію первинного її зрізу в процесах і процедурах професійної облікової діяльності. Міра є основою

сутнісного в інтелектуальному капіталі, до котрого ми відносимо обліково-аналітичні економічні знання [1, с. 18].

Висновки. До важливих проблем обліку праці та її оплати у сільськогосподарських підприємствах можна віднести використання застарілих форм первинних документів та недостатній рівень інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень щодо умов праці та її оплати.

Потрібно зокрема враховувати, що зниження затрат живої праці у сільському господарстві часто призводить до виникнення негативних екстерналій у суспільстві (призводить до зростання трансакційних витрат та перевитрат енергоресурсів, використання більшого обсягу хімічних засобів, що негативно позначається на екології й у кінцевому підсумку на здоров'ї та якості життя людей). Тому зниження витрат на оплату праці лише у певній мірі сприяє підвищенню ефективності функціонування конкретного підприємства, але може завдавати збитків іншим суб'єктам.

1. Кірейцев Г.Г. Напрями розвитку галузевого обліку в сільському господарстві України / Г.Г. Кірейцев // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2012. – Вип. 169, Ч. 2. – Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». – С. 9–17.
2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88 [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0168-95&p=1316674681144030>.
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV // Офіційний вісник України. – 1999. – № 33. – С. 71.
4. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. №108/95–ВР // Відомості Верховної Ради України – 1995. – №17. – С 121.
5. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: Учебн. пособие для вузов / Я.П. Соколов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.: ил.